

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	13
----------	----

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ

1	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ: ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥΣ	21
1.1	Ο τουριστικός προορισμός	21
1.1.1	Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της έννοιας του τουριστικού προορισμού	21
1.1.2	Ο τουριστικός προορισμός ως «τόπος» και «χωρική ενότητα»	22
1.1.3	Ο τουριστικός προορισμός ως τουριστικό προϊόν και ως αμάλγαμα τουριστικών προϊόντων	23
1.1.4	Ο τουριστικός προορισμός ως σύνθετο, δυναμικό, προσαρμοστικό σύστημα	24
1.2	Συστατικά στοιχεία του τουριστικού προορισμού	26
1.3	Προσεγγίσεις διερεύνησης της εξέλιξης των τουριστικών προορισμών	28
1.3.1	Τα εξελικτικά μοντέλα ανάπτυξης	28
1.3.2	Απεικόνιση της εξέλιξης των τουριστικών προορισμών: το (αναθεωρημένο) μοντέλο του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος (TALC)	29
1.3.3	Ερμηνεία των μηχανισμών επιρροής του κύκλου ζωής των προορισμών – Ο ρόλος των ενδογενών και εξωγενών παραγόντων επιρροής	33
1.3.4	Η σημασία της διάγνωσης και ερμηνείας του σταδίου στο οποίο βρίσκεται ένας προορισμός στη διαδικασία του σχεδιασμού και της διαχείρισης προορισμών	37
1.4	Μια ολοκληρωμένη εννοιολογική οριοθέτηση του τουριστικού προορισμού που καλύπτει τις ανάγκες του σχεδιασμού και της διαχείρισης	38
2	ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	45
2.1	Η αναγκαιότητα κατάταξης των τουριστικών προορισμών σε τυπολογίες	45
2.1.1	Εισαγωγή	45
2.1.2	Τυπολογίες τουριστικών προορισμών μέσα από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία	46
2.2	Επισκόπηση των στρατηγικών σχεδιασμού που έχουν εφαρμοστεί ανά γεωγραφικό τύπο προορισμού	49
2.2.1	Αστικοί προορισμοί	51
2.2.2	Παράκτιοι προορισμοί	58

2.2.3	Νησιώτικοι προορισμοί	64
2.2.4	Ορεινοί προορισμοί	71

Β' ΜΕΡΟΣ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	81
3.1	Η ανάπτυξη νέων τουριστικών προορισμών	81
3.1.1	Η ανάπτυξη του τουρισμού ως στρατηγική επιλογή για έναν τόπο	81
3.1.2	Ο τουρισμός ως αναπτυξιακή επιλογή για μια υποβαθμισμένη ή πρώην βιομηχανική αστική περιοχή	88
3.2	Διαχείριση των επιδράσεων της τουριστικής ανάπτυξης στην οικονομία και την κοινωνία	94
3.2.1	Διαχείριση οικονομικών επιδράσεων	95
3.2.2	Κοινωνικές, πολιτιστικές, πολιτικές και ψυχολογικές επιδράσεις	99
3.2.3	Περιβαλλοντικές επιδράσεις	101
3.3	Δημιουργία ανταγωνιστικών προορισμών	103
3.3.1	Στοιχεία ανταγωνιστικότητας τουριστικών προορισμών	103
3.3.2	Η διαφοροποίηση ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των προορισμών	106
3.4	Η εικόνα και η ταυτότητα των τουριστικών προορισμών και οι στρατηγικές μάρκετινγκ και branding προορισμών και τόπων	108
3.4.1	Η εικόνα και η ταυτότητα των τουριστικών προορισμών	108
3.4.2	Οι στρατηγικές μάρκετινγκ και branding προορισμών και τόπων	114
3.5	Διαχείριση κρίσεων και έκτακτων συγκυριών σε έναν προορισμό	122
3.5.1	Κρίσεις σε τουριστικούς προορισμούς	122
3.5.2	Αντιμέτωπιση κρίσης και διαχείριση επιδράσεων κρίσης	125
3.5.3	Η περίπτωση της κρίσης λόγω πανδημίας COVID-19	128
4	ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	133
4.1	Ο ρόλος των νέων τεχνολογιών και της ψηφιακής μετάβασης	133
4.1.1	Ψηφιακή μετάβαση και «έξυπνοι προορισμοί»	133
4.1.2	Διαχείριση της οικονομίας διαμοιρασμού	144
4.2	Βιώσιμοι, «πράσινοι» και ανθεκτικοί προορισμοί	146
4.2.1	Η έννοια του βιώσιμου και του «πράσινου» προορισμού	146
4.2.2	Ο ανθεκτικός προορισμός	154
4.2.3	Προσβάσιμοι προορισμοί	158
4.3	Προορισμοί και υπερτουρισμός	159
4.4	Ηθικός/υπεύθυνος τουρισμός και Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και προορισμοί	167
4.5	Η ανάδειξη δημιουργικών προορισμών και προορισμών πολιτιστικής κληρονομιάς	171
4.5.1	Ο δημιουργικός προορισμός: δημιουργικές βιομηχανίες και τουρισμός	171

4.5.2	Φεστιβάλ και mega events	175
4.5.3	Οι σύγχρονες προκλήσεις των προορισμών πολιτιστικής κληρονομιάς	181
4.6	Το μέλλον των τουριστικών προορισμών	185
5	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ DMMO	193
5.1	Επίπεδα διακυβέρνησης	193
5.2	Οριζόντιες και κάθετες συνεργασίες και ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών	203
5.2.1	Ενδιαφερόμενα μέρη και οφέλη από τη συνεργασία	203
5.2.2	Οριζόντιες συνεργασίες μεταξύ προορισμών	207
5.2.3	Χαρτογράφηση ενδιαφερόμενων μερών ενός προορισμού	215
5.3	Συμμετοχικές διαδικασίες και ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας	217
5.3.1	Συμμετοχή και διαβούλευση	217
5.3.2	Ζητήματα διαβούλευσης	222
5.4	Συνεργασίες δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τουρισμός	227
5.4.1	Συμπράξεις και μεικτά σχήματα δημόσιου και ιδιωτικού τομέα	227
5.4.2	Τα Business Improvement Districts (BIDs) και τα Tourism Improvement Districts (TIDs)	233
5.5	Οργανισμοί Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού (DMMO)	234
5.5.1	Τι είναι ένας Οργανισμός Διαχείρισης και Μάρκετινγκ Προορισμού (DMMO)	234
5.5.2	Η διεθνής εμπειρία	244
5.5.3	DMMO στην Ελλάδα	248
5.5.4	Η εξέλιξη και οι προκλήσεις των DMMO	254
5.6	Παρατηρητήρια Τουρισμού	257
5.7	Ειδικές δομές – Γραφεία	261
5.7.1	Γραφεία Προώθησης Συνεδρίων και Εκθέσεων	261
5.7.2	Γραφεία Προώθησης Κινηματογραφικών Παραγωγών Προορισμού	261
Γ' ΜΕΡΟΣ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ		
6	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ	265
6.1	Η έννοια του σχεδιασμού τουριστικού προορισμού	265
6.1.1	Εισαγωγή	265
6.1.2	Αντικείμενα του σχεδιασμού τουριστικών προορισμών	265
6.1.3	Χαρακτηριστικά σύγχρονου σχεδιασμού για τουριστικούς προορισμούς	266
6.2	Διαδικασία και στάδια σχεδιασμού τουριστικού προορισμού	267
6.3	Προετοιμασία του σχεδιασμού	268

7	ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ	271
7.1	Χαρτογράφηση αρμόδιων θεσμικών φορέων, ενδιαφερόμενων μερών και εφαρμοσμένων πολιτικών	272
7.1.1	Χαρτογράφηση αρμόδιων θεσμικών φορέων και ενδιαφερόμενων μερών	272
7.1.2	Αποτύπωση του κανονιστικού πλαισίου που διέπει την τουριστική ανάπτυξη και των πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί	274
7.2	Αποτύπωση και αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς	274
7.2.1	Καταγραφή και αξιολόγηση στοιχείων τουριστικής έλξης	275
7.2.2	Αποτύπωση και αξιολόγηση των τουριστικών καταλυμάτων και των λοιπών τουριστικών επιχειρήσεων	279
7.2.3	Αποτύπωση και αξιολόγηση της προσβασιμότητας	279
7.2.4	Αποτύπωση και αξιολόγηση γενικής υποδομής	281
7.2.5	Η τουριστική εικόνα ενός προορισμού	282
7.2.6	Συνολική αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς του προορισμού (Μήτρα Συστήματος Τουριστικών Πόρων Προορισμού)	284
7.3	Μέτρηση των επιδράσεων της τουριστικής δραστηριότητας και αξιολόγηση του επιπέδου βιωσιμότητας του τουριστικού προορισμού	284
7.3.1	Οικονομικές και αναπτυξιακές επιδράσεις, εποχικότητα, ποιότητα απασχόλησης στον τουρισμό	286
7.3.2	Κοινωνικοπολιτιστικές επιδράσεις του τουρισμού και επίπεδο προσβασιμότητας	292
7.3.3	Επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον, το τοπίο, τις χρήσεις γης και αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης δράσεων για την κλιματική αλλαγή	295
7.3.4	Η έννοια της φέρουσας ικανότητας ενός τουριστικού προορισμού	298
8	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	303
8.1	Αποτύπωση και αξιολόγηση του εξωτερικού περιβάλλοντος	303
8.2	Αποτύπωση και αξιολόγηση της ζήτησης	311
8.3	Παρακολούθηση τάσεων – Πηγές πληροφόρησης	318
9	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	321
9.1	Διαδικασία κατάρτισης στρατηγικών σχεδίων και δράσεων σε επίπεδο προορισμού	321
9.2	Αξιολόγηση αποτελεσμάτων στρατηγικής ανάλυσης	329
9.3	Καθορισμός οράματος, αποστολής και αξιών στρατηγικής προορισμού	332
9.4	Επιχειρησιακό σχέδιο και σχεδιασμός δράσεων	336
9.4.1	Καθορισμός χρονικού πλαισίου στρατηγικής	336
9.4.2	Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και δράσεων	337

9.4.3	Καθορισμός συνεργατών/συμμετοχή σε δίκτυα	337
9.4.4	Δημοσιότητα και διαδικασία διαβούλευσης	338
9.4.5	Πόροι	339
9.5	Αξιολόγηση, κύριοι δείκτες επίδοσης και πολλαπλασιαστές	345
9.5.1	Παρακολούθηση και αξιολόγηση της στρατηγικής	345
9.5.2	Μέτρηση οικονομικού και κοινωνικού αντίκτυπου	350

Δ' ΜΕΡΟΣ: Η ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

10	Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ, ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ	361
10.1	Ο χωρικός σχεδιασμός για τουριστικούς προορισμούς	361
10.1.1	Ο χώρος ως βασικός συντελεστής της τουριστικής ανάπτυξης	361
10.1.2	Η έννοια του χωρικού σχεδιασμού για τον τουρισμό και η σύνδεσή του με τον τουριστικό σχεδιασμό	362
10.1.3	Η πορεία εξέλιξης του χωρικού σχεδιασμού στους τουριστικούς προορισμούς	363
10.2	Το σύστημα του χωρικού σχεδιασμού	365
10.2.1	Διακρίσεις χωρικού σχεδιασμού	366
10.2.2	Μέσα εφαρμογής του χωρικού σχεδιασμού για τον τουρισμό σε επίπεδο τοπικό-τουριστικού προορισμού	369
10.3	Η εξέλιξη των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους για τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς	371
10.3.1	Περίοδος 1975-2013	371
10.3.2	Το νέο χωρικό σύστημα σχεδιασμού που διαμορφώθηκε σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και μνημονιακών υποχρεώσεων μετά το 2010	376
11	ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ Ο ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ – ΜΕΡΟΣ Α': Ο ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΩΘΗΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	385
11.1	Οι σύνθετοι στόχοι που εξυπηρετεί ο χωρικός σχεδιασμός στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού	385
11.2	Χωρικός σχεδιασμός για την προστασία των πόρων και τη ρύθμιση της τουριστικής ανάπτυξης σε τουριστικούς προορισμούς	387
11.2.1	Πλαίσια και εργαλεία στον χωρικό σχεδιασμό για τη ρύθμιση της τουριστικής ανάπτυξης σε τουριστικούς προορισμούς	387
11.2.2	Μελέτες περίπτωσης εφαρμογής χωρικού σχεδιασμού για τη ρύθμιση της τουριστικής ανάπτυξης σε επίπεδο προορισμού	392
11.3	Χωρικός σχεδιασμός για την προώθηση του επιθυμητού τουριστικού προτύπου και την προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων	406

11.3.1	Πλαίσια και εργαλεία του χωρικού σχεδιασμού για την προώθηση του επιθυμητού τουριστικού προτύπου και την προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων	408
11.3.2	Παραδείγματα εφαρμογής χωρικού σχεδιασμού για την προώθηση του επιθυμητού τουριστικού προτύπου και την προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων	412
12	ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ Ο ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ – ΜΕΡΟΣ Β΄: ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ	421
12.1	Χωρικός σχεδιασμός για ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς	421
12.1.1	Μηχανισμοί και μέσα του χωρικού σχεδιασμού για ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς	423
12.1.2	Παραδείγματα εφαρμογής χωρικού σχεδιασμού για ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς	429
12.2	Χωρικός σχεδιασμός για ανθεκτικούς τουριστικούς προορισμούς	441
12.2.1	Μηχανισμοί και μέσα του χωρικού σχεδιασμού για ανθεκτικούς τουριστικούς προορισμούς	443
12.2.2	Παραδείγματα εφαρμογής χωρικού σχεδιασμού για ανθεκτικούς τουριστικούς προορισμούς	447
	Ορολογία	453
	Βιβλιογραφία	457